

RAIMONDA SIMANAITIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva
Vytautas Magnus University, Lithuania

TAUTINIŲ ŠAKNŲ IR „BŪTOJO LAIKO“ ŽENKLŲ IEŠKOJIMAS JŪRATĖS PETRUŠKEVIČIENĖS TEKSTILĖS KŪRINIUOSE

Searches for Ethnic Roots and Signs
of “Past Time” in Jūratė Petruškevičienė
Textile Works

SUMMARY

Jūratė Petruškevičienė is a famous artist. She is a long-time lecturer at the Vilnius Art Academy in the Kaunas faculty of the Textile department. She has been a participant in numerous exhibitions in Lithuania and abroad. We know her as a restless modernist, constantly searching for new, original ways of artistic expression and interesting creative decisions in forms in textile sphere. The topics that she analyzes never fail to interest the spectators. The themes of Jūratė Petruškevičienė works are deep, highlighting the value of cultural heritage, forcing us to remember the history of our country, people’s past and the fate of Lithuanian villages.

SANTRAUKA

Jūratė Petruškevičienė – žinoma menininkė, ilgametė Vilniaus dailės akademijos Kauno fakulteto Tekstilės katedros dėstytoja, daugelio parodų Lietuvoje ir užsienyje dalyvė. Šią dailininkę mes pažįstame kaip nerimstančią modernistę, nuolatot ieškančią vis naujų, originalių meninės raiškos būdų, įdomių kūrybinių formos sprendimų ir inovacijų tekstilės meno srityje. Kita vertus, ir jos gvildenamos temos niekada žiūrovo nepalieka abejingo. J. Petruškevičienės darbų tematika plati, išryškinanti tautinio kultūros paveldo vertę, verčianti prisiminti mūsų krašto istoriją, žmonių praeitį, analizuojanti Lietuvos kaimo likimą.

RAKTAŽODŽIAI: J. Petruškevičienė, nuotraukos, lovatiesė, siuvinėjimas, skiautynys, tekstilė.

KEY WORDS: J. Petruškevičienė, photos, spread, embroidery, patchwork, textile.

IVADAS

Dailininkė Jūratė Petruškevičienė gimė Kaune garsaus matematiko prof. Jono Matulionio ir lituanistės Stanislavos Stefanijos Grybinaitės šeimoje. Vaikystėje ji itin domėjosi literatūra, taip pat labai mėgo piešti, tad baigusi mokyklą nusprendė studijuoti dailę – tekstilės specialybę¹. Būsimą menininkė mokėsi Vilniaus dailės instituto Kauno taikomosios dailės skyriuje², kur tuo metu dirbo ir kūrybines nuostatas studentams formuoti padėjo itin įdomios asmenybės: vienas iš profesionaliosios tekstilės pradininkų Lietuvoje Zenonas Varnauskas³, prieškario bei pokario modernizmo ikona scenografas Liudas Truikys⁴. Menininkės diplominiam darbui vadovavo tekstilininkė Marija Dūdienė, garsi kaip rištinio kilimo technikos žinovė ir puoselėtoja⁵.

Baigusi studijas menininkė pradėjo dirbti Kauno „Dailės“ kombinate⁶. Greta mažo tiražo utilitarių taikomojo meno gaminių kombinateuose dailininkams buvo užsakomi ir monumentalūs darbai, skirti sovietmečiu aktyviai statomos visuomeninės architektūros erdvėms. Joms tekstilininkai audė didelių mastelių gobelenus, tapiserijas. Juos kurti teko ir J. Petruškevičienei. Šiandien, praėjus ilgam laiko tarpui, galėtume teigti, kad jaunai dailininkei tai buvo rimtas išbandymas, išmokęs susidoroti su didele užduotimi, ugdęs audimo preciziškumą, techninį kruopštumą, supratimą, kaip taikyti sieninį kilimą interjere.

Dar sovietmečiu dailininkė pradėjo domėtis ir mini tekstile. Ši sritis menininkę traukė, nes leido eksperimentuoti, pažinti ir kurti naujas technikas, originalias formas, dalyvauti parodose⁷. Kūrybinių ieškojimų kelias XX a. pabaigoje

J. Petruškevičienė atvedė į tuo metu ne-tradicinę tekstilės sritį – meninio audinio kaip savarankiško, autorinio meno objekto atgaivinimą Lietuvoje. Jos audiniai dažniausiai būdavo kuriami marginimo ir novatoriškais, šalyje iki tol ne-naudotais medžiagos poveikio būdais (tarkime, dailininkė buvo viena pirmųjų mūsų tekstilininkų, perpratusių rytietišką šibori audinio apdirbimo techniką)⁸. Ilgainiui unikalius audeklo dažymo ir formavimo metodus menininkė ėmėsi dėstyti Vilniaus dailės akademijos Kauno fakultete, Tekstilės katedroje⁹, o savo kūryboje perimtus originalius medžiagos sprendimus išradingai naudojo itin didelio mastelio darbuose – savotiškose audinio struktūrose ar netgi skulptūrose, kurias eksponuodavo parodose. Šiuos objektus dailininkė dažė augaliniais dažais, įmantriai keitė audeklo paviršių, kūrė sudėtingas medžiagų konstrukcijas arba faktūras, kurios, tarsi drąsus ir sodrus potėpis tapyboje, tekstiliniam vaizdui suteikdavo įdomumo ir rafinuotos estetikos, o banguoti, reljefiški audinių paviršiai asociatyviai primindavo organiškas gamtos formas¹⁰.

Kartu J. Petruškevičienė ėmėsi eksplloatuoti skiautinių techniką. Skiautinys menininkės kūryboje taip pat nebuvo tradicinis, patyrė pačias įvairiausias transformacijas – nuo beveik klasikinio amerikietiško kvilto¹¹ nukeliauta iki medžiagų susiuvimų, siuvinėjimų, perden-gimų, fotografinių inkluzų, aplikacijų ir kitokių įdomybių¹². Kartais tokie darbai prarasdavo dvimatę ir peraugdavo į trimatę dimensiją, tapdavo koliažu ar instaliacija. Skiautinio technika sukurti tekstilininkės kūriniai pasižymėjo svariu

semantiniu krūviu, nes būtent per juos pradėjo skleisti itin jautrus menininkės santykis su savo krašto žmonėmis, daiktais, atsispindėjo pagarba istorijai, tradicijoms bei praeities kartoms. Modeliuojant skiautinių, į dailininkės kūrybą „išiveržė“ namuose išsaugotos senos nosinaitės, užuolaidos, tautinės lovatiesės, staltiesės, archyvinės nuotraukos¹³. Visai tekstiliškai apdorojami, tarpusavyje komponuojami ir keičiami šie kasdieniai daiktai atgimdavo kaip nauji, bet praeičiai nostalgiški, romantiški meniniai pavidalai¹⁴. Apie šiuos objektus autorė teigė, jog daiktai paklūsta laikui (ypač buityje naudojama tekstilė), o jų rinkimas, transformavimas ir panaudojimas naujiems darbams – tarsi asmeninis menininkės siekis „susikalbėti“ su praeimi¹⁵.

Tokio pobūdžio kūrinių per paskutiniuosius keliolika kūrybos metų buvo sukurta daugiau kaip pora dešimtųjų. Kaip jau minėta, juose gvildenamos temos subtilios, sprendžiančios istorinės praeities ir nūdienos santykio, tradicijų išsaugojimo, tautinio tapatumo, atidumo

šeimai problemas. Dailininkė nepaprastai domisi savo krašto žmonių ir šeimos likimu. Pasak jos, tai natūralu: toje mažytėje, artimiausioje kiekvienam žmogui lastelėje galime išvelgti visos tautos likimą¹⁶. Menininkę be galo jaudina tuštėjantis ir nykstančios Lietuvos kaimo, pamazų prarandamo etninio pamato, liaudiškųjų meninių ištakų klausimai. Būdama klasikinių vertybių puoselėtoja, dailininkė savo pažiūras atskleidžia per kūrinių siužetus. Kita vertus, plastikos požiūriu ji yra drąsi ir moderni meninių formų bei technikų eksperimentatorė, demonstruojanti tekstilinio mąstymo avangardiškumą, nepaliaujamą vaizdinės intrigos troškimą. Tad šiame straipsnyje plačiau tyrinėjami būtent pastarųjų dešimtmečių originalūs tekstilinių darbai, analizuojama juose išryškėjanti autorės pasaulėjauta, tematinis kūrinių laukas bei esminės plastinės savybės. Minėti aspektai atskleidžiami remiantis interviu su menininke, taip pat tyrimui pasitelkiamas biografinis metodas, naratyvinė bei formalioji meno kūrinių analizė.

„PRAEITIES ŽMONIŲ“ ĮAMŽINIMAS MENININKĖS SKIAUTINIUOSE

Siekdama geriau suvokti mūsų tautiečių tapatybę, pagerbti tuos, kurie, nors ir senai „išėjo“ anapilin, bet jų istorinės šaknys yra įaugusios į mūsų žemę, o gyvenimai tęsiasi per mus, maždaug nuo 1999 m. J. Petruškevičienė pradėjo kurti seriją darbų, skirtų pagerbti praeities žmones ir įamžinti jų atvaizdus. Šios temos pradžia buvo susijusi su įvairiais, tiek dailininkei artimais, tiek ir visai nepažįstamais žmonėmis. Tarkime, močiutės Onos Naujokaitės-Grybinienės atminimą menininkė nusprendė išreikšti tomis priemonėmis, kurios buvo svarbios

tiek rankdarbystę mėgusiai Onai, tiek ir pačiai Jūratei: abi šias moteris tarsi susiejo ne tik giminytės, bet ir tekstilės ryšys. Atspausdama močiutės fotografinių portretą ant mažučiais dygsneliais išsiuvinėtos ir apmegztos baltos nosinaitės, menininkė sukūrė jos atminimui skirtą kuklų mini tekstilės darbėlį, pavadintą „Močiutės vasara“, pasižymintį jaukumu, ramybe, etiškumu mylėto žmogaus atžvilgiu.

Analogišką meninį principą tekstilinė plėtojo ir stambesniuose kūriniuose. Iš jų minėtinas originalus tekstilės

skiautiny „Laiko pamiršti“ (2000). Jis sukurtas sluoksniuotos ir siūtos tekstilės technika. Ant audeklo pagrindo atspaus-tos senovinės fotografijos, vaizduojančios Amerikos lietuvius, sudariusius vadinamąją pirmosios emigracijos ban-gą. Visų šių žmonių nuotraukas meni-ninkė įsigijo antikvariate. Jose įamžinti įvairūs asmenys: papuošti vaikai, pasi-tempusios šeimos, žavios, elegantiškos damos, orūs vyriškiai. Nors minėtos fo-tografijos vaizduoja XIX a. pabaigos lie-tuvių išseivius, žvelgiant į darbą nesunku rasti sąsajų tiek su XX a. vidurio, tiek ir su dabarties įvykiais¹⁷, nulėmusiais mū-sų tautos išsivaikščiojimą, naujo gyveni-mo paieškas, o vėliau ir siekius sugrįžti į savąjį kraštą, išsaugoti tikrąsias šaknis. Žiūrint į šį tekstilės kūrinį, aplanko už-maršties suvokimo jausmas. Jis kyla ne tik dėl istorinių nuotraukų panaudojimo. Šiam pojūčiui sustiprinti dailininkė pa-sitelkė dar vieną papildomą meninę prie-monę – kūrinį uždengė permatomu tiu-lio sluoksniu, kuris tarsi šydas slepia pagrindinį tekstilinį audinį su fotografi-jomis, niveliuoja portretus, neleidžia į juos įsižiūrėti detaliau¹⁸.

Nostalgija istorinei praeičiai pasižymi dar vienas savo forma itin įtaigus J. Pet-ruškevičienės darbas „Baltoji diena“ (2002). Tai šiltas, sentimentalus ir roman-tiškas kūrinys, savotiškas natiumortas-instalacija. Jį kurdamą menininkė vėl panaudojo seną, XX a. ketvirtojo dešimt-mečio fotografiją, vaizduojančią balta Pirmosios komunijos suknele apsirengu-sią ir prieš fotoaparataž pozuojančią mer-gaitę. Greta jos fotografijoje matyti sta-lelis ir grakšti *art deco* vazelė su rožėmis. Nuotraukai apipavidalinti iš daugelio nosinaičių nėrinių dailininkė padarė nuostabų tekstilės rėmelį. Juo įrėminta

minėta fotografija demonstruojama ant realaus, balta staltiese padengto stalo. Įspūdinga tai, kad visa ekspozicija tarsi pakartoja nuotraukoje matomą vaizdą, nes instaliacijai suformuoti autorė sura-do analogišką baldą ir vazą – tokius pat, kaip ir fotografijoje. Taip prieš mūsų akis autentiškai, gyvai ir jausmingai atsisklei-dė tarpukario epocha...

2003 m. menininkė sukūrė dar vieną jos asmeninės šeimos istorijai reikšmingą darbą, pavadintą „Nepažintai močiutei Grasildai“. Grasilda – tėvelio mama, ku-rios dailininkei, deja, niekada neteko iš-vysti. Jos likimas buvo nelengvas: mirus vyrui, teko daug dirbti, vienai užauginti vaikus. Šeima išsaugojo vienintelę mažy-tę pasui skirtą moters fotografiją. Šios aplinkybės paskatino menininkę pagerb-ti močiutę ir jai dedikuoti vieną iš savo darbų. Jo kompozicija sukomponuota iš dvidešimt penkių keturkampių, pagalvė-les primenančių lino segmentų. Kūrinio centre ant audeklo atspaus-ta močiutės portretinė nuotrauka, o visa aplinka iš-siuvinėta aukso rožėmis, savo spalva kontrastuojančiomis su pilkšvu lino ir atrodančiomis itin iškilmingai, praban-giai. Auksinių rožių motyvą menininkė pateikė kaip viso močiutės Grasildos gy-venimo įvertinimo ir padėkos jai simbolį.

Dar vienas itin jautrių ir subtilių Jūra-tės Petruškevičienės darbų pavadintas „Žaidimas su laiku“ (2003) ir skirtas dai-lininkės dukrai Indrei. Šis kūrinys taip pat aplikuotas fotografijų atspaudais ir papildytas mašina išsiuvinėtais pieši-niais. Vaizdai čia išdėlioti stačiakampiais, šachmatų lentos principu. Kūriniui meni-ninkė panaudojo savo dukters fotografi-jas, kuriose ji įamžinta vaikystės ir jaunys-tės laikotarpiais – nuo dvejų iki dvidešim-ties metų amžiaus. Ant lino atspaus-tos

nuotraukos atskleidžia mergaitės augimą, netarpišką jos santykį su artimaisiais, mokyklos draugais, palaipsniį tapimą mergina. O greta išsiuvinėti žaismingi linijiniai mergaitės piešinukai grafiškai bei spalviškai išsiskiria tamsaus lino fone, jie – tarsi įrėžta balta gija, palaikanti dukters santykį su vaikyste ir tėvų namais.

J. Petruškevičienės kūrinys „Emilijos pasaulis“ (2011) – tai švelnus prisiminimas apie vaikystėje ją prižiūrėjusią auklę, kuri išliko menininkei svarbi visą gyvenimą. Dailininkė prisimena, jog būdama maža, kartu su aukle Emilija žaidė su lėlėmis, siuvo joms rūbelius. Po auklės mirties likę drabužiai menininkei įkvėpė atkurti jos daiktus ir drabužėlius mažesnių formų. Tam dailininkė naudojo autentiškas medžiagas, siūlus, detales. Stengėsi perteikti rūbų siluetus, mažuosiuose objektuose panaudojo drabužių fragmentus su pačios Emilijos siutomis siūlėmis. Miniatiūromis menininke siekė atspindėti auklę supusį kuklų daiktų

pasaulį, kuris buvo priešingybė turtingam dvasiniam. Auklė, nors ir mažaraštė, mėgo knygas, buvo labai tikintis, atsidavęs vaikams, šviesus žmogus. Gyvenimo saulėlydį ji praleido dailininkės šeimoje, jos globojama¹⁹.

Autorės nostalgiją tėviškei, gimtiesiems namas ir eksperimentavimą menine forma išraiškingai atskleidžia kūrinys „Išeinant“ (2004). Šį darbą galime laikyti transformuotu *ready-made* pavyzdžiu. Moderniojoje dailėje tokio tipo kūriniai buvo konstruojami iš pramoninių daiktų ar jų detalių. O šiam darbui sukurti pritaikytas medinis lango rėmas ir senos medvilninės užuolaidėlės – tikroviški, autentiški, buityje atitarnavę daiktai – unikalūs namo puošybos elementai. Darbas alsuoja pagarba lietuvių liaudies architektūrai, jos dekoravimo tradicijai, tautodailei. Tokią nuostatą išreiškia ir lango rėmą puošiančių užuolaidėlių raidžių ornamentas – autorės išsiuvinėtos poeto Jono Strielkūno eilės.

DZŪKIŠKOS ISTORIJOS IR „BŪTOJO LAIKO“ ŽENKLAI DAILININKĖS DARBUOSE

Ilgainiui J. Petruškevičienės vasaros poilsio ir, svarbiausia, didžiulio meninio įkvėpimo vieta tapo Dzūkija. Keliaudama iš Kauno į šį kraštą, dailininkė sukaupė daug minčių, patyrė įvairių pojūčių, susijusių su tuštėjančiu Lietuvos kaimu, griūvančiomis senosiomis sodybomis, apleista jų aplinka (sodais, šuliniais, tvoromis), nykstančiu liaudies architektūros paveldu (pastatų drožiniais, kryžiais). Kartais užeidama į dzūkų pirkėles, dailininkė aptinka ir autentiškos, kaimo moterų austos, bet dabar jau niekam nereikalingos tekstilės (lovatiesių, staltiesių, juostų). Menininke sako, jog

tuose daiktuose esti mūsų šaknų. Ji teigia, jog žvelgdama į senus audinius, regis, girdi dainas, kurias dainuodavo audėjos, galvoja apie tai, kaip gyveno to laiko moterys: „pati narplioju savo kūrinčius ir mąstau, kokios buvo tų moterų mintys prieš penkiasdešimt ar net šimtą metų – apie vaikus, namus, darbus, kurių visų taip ir nesuspėjo apeiti. Man gražios visos lovatiesės, tačiau labiausiai – dzūkios, nes šiame krašte praleidžiu daug laiko, pamilau jį ir jo žmones. Gerbiu juos net ir tada, kai su humoru perteikiu šių žmonių mintis, pavyzdžiui, darbe „Dzūkiška istorija“

(2013)“²⁰. Ši istorija yra susijusi su menininkės sodybos kaimynu Sigitėliu. Kūrinyje pasakoja apie kaimo laiškinių Sigitą, jo gyvenimą, santykius su šeima, aplinkiniais žmonėmis. Ši pasakojimą dzūkiška šnekta dailininkė išsiuvinėjo ant senos lovatiesės, kurių ne vieną meninkei ir parūpino minėtas žmogus²¹.

Panašus principas panaudotas ir kūrinyje „Namas tamsoje – Bronei“ (2005). Čia dailininkė užčiuopė ateityje tapsiančią vis aktualesnę tuštėjančio Lietuvos kaimo problemą. Menininkės vasarvietės kaimynės, Dzūkijos kaimo gyventojos Bronės namelis liko vienišas ir tuščias jo šeiminei iškeliavus į anapilį. Žiemos apgobtos pirkelės nuotraukas Jūratė Petruškevičienė sukomponavo vertikaliai ir atspaudė ant baltos drobės (tarsi ant savotiško rankšluosčio), o visą drobę dar papildė kaligrafiškai išsiuvinėtais poetės Juditos Vaičiūnaitės žodžiais, kalbančiais apie vienatvę, mėnulio šviesą, tamsą ir tuštumą. Kitas analogiškos nuotaikos darbas pavadintas „Akedija. Tuštumos pojūtis“ (2013). Tai menininkės nufotografuotų griūvančių pirkių Dzūkijoje koliažas, taip pat sukurtas ant audinio spaudos būdu²².

Visi minėti įspūdžiai ir radiniai pamazū apsijungę į J. Petruškevičienės pastaraisiais metais plėtojamą teminį ciklą, įvardintą „Kalbėjimas būtuojū laiku“²³. Šio ciklo darbams menininkė daugiausia naudojo seną audinį – jau minėtas kaimuose įgytas lovatieses ir staltieses²⁴. Dailininkė teigia, kad iš senų audinių gimę nauji darbai – jos pagarbos ir meilės ženklas kaimiškajai lietuvių tekstilei, amato tradicijai. Pasak autorės, geriausi tekstilės pavyzdžiai saugomi muziejų fonduose, o ji sumanė panaudoti pridulkėjusiose palėpėse numestus, paplyšusius,

pablukusius ir nelabai kam bereikalingus audinius. „Vėjo plaukstoma, šeiminko ant durų prikalta (nuo mūsų!) jo mamos jaunystėje austa lovatiesė – tokia buvo pradžia. Dabar aš jų turiu daugiau, pavargusių nuo laiko.“ Ant jų komponuojamos aplikacijos, išsiuvinėti dekorai: siuvinėjama ir siuvama rankomis bei mašina, pasitelkiami ir papildomi, pavyzdžiui, skulptūros elementai²⁵. Visi jie įvairiais aspektais praturtina darbus. Vienuose jų labiau dominuoja tautinis motyvas, atsiskleidžia krikščioniškoji pasaulėjauta („Divonas“, „Nukryžiuotasis“), kituose atsispindi lietuviškos tradicijos ir šventės („Žolinė“), dar kituose – skausmingi Lietuvos krašto istoriniai įvykiai („Lietuviškos spaudos draudimas. Graždanka“), bet visur idėjos ir mintys, perteikiamos ne iliustratyviai, o asociatyviai. Tai, pavyzdžiui, galime matyti triptike „Lietuviškos spaudos draudimas. Graždanka“ (2010): prasmingame, įdomiai sukomponuotame kūrinyje, susidedančiame iš trijų atskirų dalių ir menančiame mūsų tautą ištikusią tragediją – carinę priespaudą ir rašto draudimą. Dailininkė darbe akcentuoja seno giesmyno – spaudos draudimo simbolio – ir tautinės lovatiesės jungtį. Giesmės paimtos iš autentiškos XIX a. knygos,²⁶ atspausdintos ant audeklo fragmentų ir koliažo būdu pritvirtintos prie lovatiesės. Giesmių tekstas sunkiai įskaitomas, raidės rusiškos, bet žodžiai lietuviški, užrašyti žemaitiška tarme. Šis objektas ne tik žymi istorinę epochą, bet išreiškia ir nūdien meninkei svarbias tautines pažiūras, skatina lietuviybės puoselėjimo siekius. O kitokias, šventiškas nuotakas atspindinčiame nepaprastai estetiškame kūrinyje „Žolinė“ (2010) ant optiškais ornamentais perrausto lino

menininkė pritaiko nuostabią aplikaciją – gėlėmis smulkiausiai išsiuvinėta vainiką. „Žolinė“ pasižymi ypatinga tekstilės kultūra, smulkiausiu rankų darbu. Analogiškai kruopštų siuvinėjimą

menininkė yra pademonstravusi tik dar viename su dvarų kultūra susietame darbe, pavadintame „Vartai į rojų“, kurio vaizdinė idėja kilo stebint vieno gražiausio Lietuvoje – Pakruojo dvaro – vartus.

IŠVADOS

Apibendrinant pastarųjų dešimtmečių autorės kūrybą, norisi akcentuoti mintį, jog savistaba, kultūrinė antropologija, kažkada rankų lytėtų daiktų semantika bei tautinio paveldo prikėlimas naujam gyvenimui J. Petruškevičienei padėjo suformuoti savitą meninę stilišką, išgauti autentišką menininko braižą bei pademonstruoti ypatingą pagarbą tekstilės amatui²⁷. Pasitelkusi savo kūryboje kaimo sodybų ar praeityje gyvusių žmonių fotografijas menininkė tiek istoriškai, tiek asmeniškai jautriai įprasmino Lietuvos kraštiečių temą, tekstiliniuose žmonių atvaizduose atspindėjo jų likimus, nufotografuotų kaimo pirkių

vaizdiniuose atskleidė skaudžius nūdienos gyvenimo, tuštėjančios Lietuvos reiškinius. Kituose darbuose, naudodama autentiškus senus daiktus ar dirbinius (kaimo audėjų lovatieses, staltieses, drožinius), menininkė vėl sujungė vieno asmens ir viso krašto istoriją, išryškino liaudies tradicijas, paminėjo lietuviškas šventes ar istorinius įvykius. Taip pat akcentavo tautinės ir profesionaliosios tekstilės jungtį bei novatoriškai ir originaliai pagrindė šio amato reikšmę. Visi minėti ypatumai, atsikleidę įvairiaplanėje dailininkės tekstilėje, nulėmė jos išskirtinumą tiek sužeto, tiek ir turinio įtaigos požiūriu.

Literatūra ir nuorodos

¹ Apolonija Valiūškevičiūtė, *Kauno dailės institutas 1940–2000*. Kaunas: J. Petronio leidykla, 2002, p. 505.

² *Kauno menininkai*. Kaunas: Kauno meno fondas, 1996, p. 164.

³ Zenonas Varnauskas ir Juozas Balčikonis buvo vieni pirmųjų tekstilės profesionalų Lietuvoje, ilgus metus dėstę šią specialybę Kaune ir Vilniuje, suformavę Lietuvos tekstilės mokyklos pagrindus ir per kelis dešimtmečius parengę itin gausų tekstilės kūrėjų būrį.

⁴ Šis menininkas garsėjo kaip didžiulis autoritetas kolegoms ir studentams. Sovietmečiu, nors ir persekiojamas dėl savo modernistinių pažiūrų, jų niekuomet neatsisakė. Atvirkščiai, pokariu dėsydamas įvairias dailės disciplinas, jis kiek galėdamas skleidė modernistinio meno principus.

⁵ Rištinio kilimo technika buvo sukurtas ir J. Petruškevičienės diplominis darbas.

⁶ Sovietmečiu Lietuvoje veikė trys (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) dailės kombinatai, kuriuose buvo kuriami mažo tiražo dailės dirbiniai ir monumentalūs kūriniai interjerams.

⁷ Tuo metu dailininkės mini formato darbai raiškiai papildė siuvinėjimo techniką, kurią (kaip, beje, ir pačią mini tekstilę) ji pamėgo ilgam.

⁸ Studijuoti šią techniką menininkei teko užsienio seminaruose. Ji iki šiol su pagarba ir dėkingumu mini savo pirmąją šibori mokytoją Patriciją Black.

⁹ Menininkė čia išugdė įdomias, autorines medžiagos technologijas plėtojančias jaunosios kartos tekstilininkes – Aušrą Sedlevičiūtę, Aušrą Vinogradovaitę, Giedrę Legaitę, Renatą Laurinavičiūtę ir kt.

¹⁰ Iš šiomis technikomis sukurtų darbų buvo parngtos ir autorinės J. Petruškevičienės parodos. Viena, įdomiausia iš jų, 2016 m. suorganizuota

- keistų tekstilinių „augalų“ iš Dzūkijos pelkių paroda „Rinkoto herbariumas“. Raimonda Simanaitienė, Jūratės Petruškevičienės mini tekstilės paroda „Rinkoto herbariumas“, 2016 06 06. <<http://auksopjuvis.lt/news/view/?id=162>>
- ¹¹ Kvilto technika pasižymi tuo, kad iš nedidelių medžiagos gabalėlių formuojamas naujas dirbinys. Ši technika paplito XIX a. Amerikoje, kada trūkstant audinio ir jam esant brangiam, tekstilės dirbiniams siūti naudoti visokie medžiagos likučiai.
- ¹² Taip sudėtingai sukonstruoti kūriniai tarptautinėse parodose taip pat priskiriami skiautinio kategorijai.
- ¹³ Raimonda Simanaitienė, Jūratės Petruškevičienės mini tekstilės paroda „Rinkoto herbariumas“.
- ¹⁴ Iš šių kūrinių radosi ir ne viena konceptuali paroda.
- ¹⁵ Kita vertus, dailininkė plėtoja ne tik istorinę, tautinę tematiką. Ji visuomet subėdavo pašmaikštauti, valiūkiškai, bet kartu ir aktualiai atkreipti dėmesį į įvairiausių mūsų gyvenimo reiškinius. Tai, pavyzdžiui, matėme darbe „Humana: laimingas pusvalandis“. Šis erdvinis kūrinys, eksponuotas tekstilės galerijoje „Balta“ Kaune, imitavo padėvėtų drabužių krautuvėlę. Čia rodytos iš senų medžiagų autorės išmegztos, pasiūtos ir nedidėleje vitrinėlėje sudėliotos mažutės „second hand'o prekės“.
- ¹⁶ Iš autorės pokalbio su J. Petruškevičiene. Kaunas, 2016 08 23.
- ¹⁷ XX a. viduryje – priverstinė, karo negandų ir trėmimų nulemta, o nūdien – ekonominė emigracija.
- ¹⁸ Šis darbas buvo eksponuotas ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje labai garsių tarptautinių parodų Prancūzijoje, JAV, Australijoje, Japonijoje, Latvijoje ir kt. Apskritai menininkės darbų „kelionių“ geografija nepaprastai plati. Daugelis jos kūrinių demonstruoti garsiose tekstilės parodose įvairiausiose pasaulio vietose. *Kauno dailininkai: pėdsakai laike*. Kaunas: Kauno dailininkų paramos fondas, 2003, p. 358–359.
- ¹⁹ Kūrinys buvo eksponuotas kaip instaliacija mažoje vitrinoje Tekstilės galerijoje Kaune, vėliau demonstruotas užsienio parodose sudedant visus mažučius eksponatus (tarsi visą auklės užgyventą kraitį) į specialiai pagamintą senovinio stiliaus lagaminą. *Parodos katalogas „Emilijos pasaulis“*. Kaunas: Galerija „Balta“, 2011, p. 2.
- Menininkė yra sukūrusi dar vieną labai panašų kūrinį, kuriuo atkreipia dėmesį į socialinius mūsų gyvenimo reiškinius. Tai erdvinis kūrinys „Humana: laimingas pusvalandis“, taip pat pirmiausia eksponuotas tekstilės galerijoje „Balta“ Kaune. Ši instaliacija imitavo padėvėtų drabužių krautuvėlę. Sukonstruotoje mažutėje vitrinoje buvo rodomos iš senų medžiagų autorės išmegztos, pasiūtos ir kitaip pagamintos mažutės „second hand'o prekės“.
- ²⁰ Laiškininkas Sigitas J. Petruškevičienei parūpino ne tik lovatiesių, bet ir dzūkiškų juostų. Vieną jų menininkė panaudojo kurdamą tekstilės objektą „Šešėlis parodo šviesą“. Šiame kūrinyje į ritinį susukta sena dzūkiška juosta ant tekstilinio pagrindo „meta“ dailininkės kruopščiai išsiuvinėtą „šešėlį“.
- ²¹ Iš autorės pokalbio su J. Petruškevičiene. Kaunas, 2016 08 23.
- ²² Dar vienas šios tematikos darbas vaizduoja apleistus šulinius. Dailininkė sako, kad dabar fotografuoja senus šulinius ir jau turi naujo, su jais susijusio kūrybinio ciklo viziją. Galbūt šio ciklo darbus pavadins dzūkišku vardu „Vanduva“. Gabrielė Dambrauskaitė, „VDA galerijoje „Akademija“ – Jūratės Petruškevičienės paroda „Iš būtojo laiko“. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-04-14-vda-galerijoje-akademija-jurates-petruskevicienes-paroda-is-butojo-laiko/116441>>
- ²³ Menininkė šiam projektui įgyvendinti gavo individualią meno kūrėjo stipendiją ir surengė „Kalbėjimas būtoju laiku“ pavadintą personalinę parodą, eksponuotą keliuose Lietuvos miestuose.
- ²⁴ Tokių darbų šiuo metu yra dvylika. Aštuoni jų sukurti ant senovinių tautinių lovatiesių, keturi – ant staltiesių.
- ²⁵ Tai vaizdžiai iliustruoja darbas „Nukryžiuotasis“ (2014). Jam sukurti panaudota sena lovatiesė, prie kurios pritvirtintas liaudies meistro išdrožinėtas Krucifiksas. Jo metamą efektingą „šešėlį“ metalizuotais žvilgančiais aukso siūlais autorė išsiuvinėjo ant lovatiesės.
- ²⁶ Šį giesmyną menininkei taip pat parūpino jau minėtas dzūkas laiškanešys Sigitas.
- ²⁷ Vida Mažrimienė, Jūratė Petruškevičienė: kalbėjimas būtoju laiku. *Naujoji Romuva*, 2016, Nr. 1, p. 40.